

Prof. dr hab. Stanisław Belniak

Politechnika Krakowska

Katedra Zarządzania w Budownictwie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Mirosława Filara pt.: „Ekonomiczno-społeczne znaczenie instytucji w procesach rewitalizacji obszarów miejskich-doświadczenia wybranych miast polskich „ napisanej pod kierunkiem dr hab. Krzysztofa Brońskiego, prof. UEK.

Recenzję wykonano na prośbę Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie Pana Prof. dr hab. Inż. Stanisława Popka (pismo z dnia 4 maja 2023 r.)

1. Opinia ogólna

Przedłożona mi do recenzji dysertacja doktorska przygotowana przez mgr Mirosława Filara jest opracowaniem, które należy ocenić pozytywnie. Jest to praca stanowiąca dowód biegłej orientacji Autora w projektowaniu i prowadzeniu badań jakościowych, analizie danych i konstruowaniu wniosków a także planowania w naukach ekonomicznych. Co więcej podjęty temat badawczy jest niezwykle istotny i aktualny z punktu widzenia cyklu rozwoju miasta i aktywizacji jego zdegradowanych obszarów.

W związku z powyższym podjęcie się przez Doktoranta analizy oddziaływania kultury na rozwój społeczno-gospodarczy miejsc i obiektów znajdujących się w sytuacji kryzysowej uważam za uzasadnione i przyczyniające się do próby rozwiązania problemu polskiego modelu rewitalizacji obszarów miejskich.

Opiniowana rozprawa obejmuje 453 strony, łącznie z 18 tabelami, 22 wykresami, 3 rysunkami, 8 mapami, 1 schematem oraz spisem treści i literatury.

W związku z tym prezentowana dokumentacja stanowi pełną ilustrację przekrojowych faktów, co nadaje temu opracowaniu cechy rzetelnie sporządzonej monografii z zakresu polityki rewitalizacyjnej polskich miast.

Badaniami empirycznymi objęto okres lat 2015-2019 a w niektórych przypadkach także lata 2019-2021 oraz 4 miasta o różnej wielkości przy weryfikacji empirycznej ekonomiczno-społecznego znaczenia instytucji kultury w rewitalizacji tych miast co stanowi o tym, iż Doktorant operuje wystarczającym materiałem badawczym do prowadzenia analiz i ocen instrumentów polityki rewitalizacyjnej w Polsce.

2. Układ i treść pracy

Opiniowana praca ma charakter teoretyczno-badawczy a z racji możliwości wykorzystania wiedzy o wielowymiarowym oddziaływaniu rewitalizacji na decydentów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym także praktyczny.

Recenzowana praca składa się z pięciu rozdziałów, wprowadzenia i zakończenia. Następnictwo rozdziałów jest logiczne, czyniące rozprawę spójną i kompletną. Problemy rozpatrywane w poszczególnych rozdziałach mają zbliżony ciężar gatunkowy co uzewnętrznia się między innymi współmiernością objętości poszczególnych rozdziałów.

We wprowadzeniu znajduje się uzasadnienie podjęcia tematyki badań. Został tu także sformułowany cel główny oraz cztery cele szczegółowe, następnie hipoteza główna i pięć hipotez szczegółowych oraz zakres prowadzonych badań. Ponadto we wprowadzeniu zaprezentowano wykorzystane w pracy metody badawcze służące zarówno zbieraniu jak i analizie danych.

W rozdziale pierwszym Autor na podstawie bogatej literatury przedmiotu i badań polskich przedstawił przyczyny i skalę degradacji obszarów miejskich w Polsce. Pokazał udanie wpływ transformacji systemowej na procesy degradacji przestrzennej, ekonomicznej i społecznej miast oraz dokonał oceny skali degradacji w różnych typach obszarów zdegradowanych.

Rozdział drugi prezentuje istotę rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. W rozdziale tym dokonano diagnozy rewitalizacji, jej wymiarów, uwarunkowań oraz funkcjonowania programów odnowy co pozwoliło określić aktywność gmin w zakresie rewitalizacji w Polsce. Wyodrębniono uczestników, partnerów i głównych interesariuszy procesów rewitalizacyjnych charakteryzując zakres ich działalności w tworzeniu i realizacji programów rewitalizacji.

Rozdział trzeci to dogłębna charakterystyka roli instytucji kultury w rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Omówiono istotę i wymiary kultury oraz zasobów kulturowych miast i ich wpływu na kształtowanie lokalnego modelu rewitalizacji. Takie ujęcie pozwoliło Autorowi na identyfikację źródeł, sposobów i metod finansowania procesów rewitalizacji dostępnych w polskich warunkach.

Rozważania zawarte w rozdziale czwartym dotyczą doświadczeń europejskich w rewitalizacji przez kulturę zdegradowanych obszarów miejskich w wybranych krajach europejskich, które były prekursorami tych procesów (Niemcy, Wielka Brytania, Hiszpania).

Takie ujęcie zagadnienia pozwoliło Autorowi na identyfikację różnic i wspólnych cech w zakresie wpływu kultury na rewitalizację różnych typów obszarów zdegradowanych oraz określenie możliwości wykorzystania doświadczeń europejskich w procesach rewitalizacji miast przez kulturę w Polsce.

W rozdziale piątym dokonano analizy i oceny projektów wykorzystujących kulturę i instytucje kultury w procesach rewitalizacji zdegradowanych obszarów śródmiejskich, przemysłowych, powojennych i poportowych w wybranych miastach polskich. W rozdziale tym przedstawiono również finansowy wymiar rewitalizacji oraz system monitorowania procesów odnowy ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej w tym procesie.

W zakończeniu przedstawiono ocenę osiągnięcia założonych celów pracy i całkowitego potwierdzenia zarówno hipotezy głównej jak i hipotez cząstkowych a także określenia możliwości i barier występujących przy wykorzystaniu kultury i instytucji kultury w rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

3. Ocena merytoryczna

a) Ocena doboru tematu rozprawy

Uzasadniając wybór tematu pracy Autor słusznie argumentuje, iż jednym z istotnych instrumentów służących poprawie jakości i atrakcyjności środowiska miejskiego oraz restrukturyzacji przestrzennej i funkcjonalnej jest rewitalizacja a w jej ramach praca twórcza w dziedzinie kultury i sztuki generująca nie tylko wartość kulturową ale także ekonomiczną. Jej rola została potwierdzona zarówno w dokumentach rządowych jak i wielu strategiach procesów rewitalizacji w Polsce oraz Unii Europejskiej (zgodnie z art.167 Traktatu Lizbońskiego). Zatem wybór przedstawionej w tytule pracy problematyki uważam za trafny i istotny. Dotyczy ona bowiem aktualnych i w pewnej mierze przyszłych bardzo ważnych dla rozwoju miast problemów znaczenia przestrzeni publicznej w modelach rewitalizacji strategicznej. Dodatkowym argumentem w podjęciu tak sformułowanego tematu są niewystarczające działania aplikacyjne wynikające z dorobku badawczego międzynarodowego oraz niski poziom badania wykorzystania przestrzeni publicznej w procesach rewitalizacji miast, pomimo postępu jaki nastąpił w związku z transformacją systemową i związanym z nią zwiększeniem otwartości gospodarki.

b) Ocena celów i hipotez pracy

Na podstawie obszernej analizy literatury zarówno krajowej jak i zagranicznej

Doktorant sformułował następujące cele i hipotezy pracy:

- cel główny ...” analiza i ocena znaczenia instytucji kultury w procesach rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich.”

Osiągnięcie celu głównego oraz czterech celów szczegółowych wymagało potwierdzenia hipotezy głównej oraz pięciu hipotez szczegółowych tj:

Hipoteza główna : „Kultura i instytucje kultury mają istotne znaczenie w rewitalizacji zdegradowanych obszarów w wybranych miastach polskich”

H.1. „Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich z wykorzystaniem kultury i instytucji kultury pozwoli na wyznaczenie nowych kierunków zrównoważonego rozwoju miast”

H.2. „Możliwe są do osiągnięcia krótko i długookresowe efekty społeczne, ekonomiczne, środowiskowe rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich „

H.3. „Wprowadzenie funkcji kulturalnych w ramach rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich znacząco wpływa na aktywizację społeczną, zawodową i warunki życia ich mieszkańców „

H.4. „Aspekty prawne i organizacyjne znacząco determinują realizację procesu rewitalizacji”

H.5. „Zachowanie dziedzictwa kulturowego i wielokulturowości jest kluczową przesłanką procesów rewitalizacji zdegradowanych obszarów”

Powyższe stwierdzenia spełniają wymogi stawiane hipotezom w tym wymóg weryfikowalności. Sygnalizują jednocześnie we właściwy sposób metody badawcze, które będą zastosowane do weryfikacji tych hipotez. Autor pracy stwierdza, że wykorzystał metody badawcze zbierania i przetworzenia danych takie jak:

- studia literatury polskiej i zagranicznej,
- analizę historyczną,
- analizę prawną regulacji dotyczących rewitalizacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz ocenę jakościową tych regulacji,
- metody studiów przypadków.

Można zatem stwierdzić, że wybór problematyki i cele rozprawy mają charakter dysertabilny a uzyskane efekty w postaci identyfikacji możliwości i barier występujących przy wykorzystaniu kultury i instytucji kultury w realizacji zdegradowanych obszarów ma charakter praktyczny.

Zastosowany sposób analizy zebranej literatury przedmiotu i przetworzenie oraz

opracowanie danych empirycznych jest merytorycznie poprawny, a wyprowadzone z tych badań wnioski przekonują mnie, że Autor rozprawy doktorskiej posiada umiejętności planowania i realizacji prac badawczych o charakterze teoretycznym i empirycznym.

4. Uwagi dyskusyjne i krytyczne

Przy ogólnej pozytywnej ocenie rozprawy doktorskiej nasuwają się pewne uwagi związane ze stroną merytoryczną bądź formalną przedstawionych badań:

- a) Bogata ilustracja danych zawartych w tabelach, rysunkach, wykresach itp., tylko w ograniczonym zakresie została wykorzystana w formie interpretacji tych wyników a w szczególności zawężona analiza związków przyczynowo-skutkowych, stanowi o tym, że Doktorant ograniczył się w wielu przypadkach tylko do prezentacji danych statystycznych (np. tab. nr 9, 10, 11). To doprowadziło do znacznego zubożenia warsztatu badawczego. Podobne uwagi dotyczą także braku bądź ograniczonego opisu zawartości większości wykresów (np. wykres nr 7, 8, 9, 10, 11). Okazuje się, że w rozprawie doktorskiej nie wystarcza już tylko sama prezentacja faktograficzna, lecz szczególnie jest tu użyteczna interpretacja relacji między rysunkami (wykresami) a przebiegiem relacji zawartych w tabelach.
- b) Autor rozprawy bardzo dokładnie przestudiował cytowaną literaturę i w stosownych fragmentach należycie umieścił poglądy, klasyfikacje i definicje porządkujące zakres pola badawczego. Słabszą stroną prezentowanych zbiorów literatury cytowanej jest to, że nie zostały one należycie wyselekcjonowane pod względem skali ważności. Dotyczy to zwłaszcza stron internetowych. To sprawia, że czytelnik nie może podążać za mnogością pozycji i zawartych w nich treści adekwatnych do badanego konkretnie zagadnienia. Recenzent również znajdował się pod „prężierzem” nadmiernie rozbudowanej literatury, usiłując uporządkować istotne treści względem prowadzonych badań. „Balast” nieuporządkowanej tematycznie cytowanej w poszczególnych fragmentach rozprawy literatury - sprawił, że Doktorant zmuszony był jedynie do pozytywnej prezentacji sądów poszczególnych autorów, często odmiennych. Okazuje się, że na etapie pisania rozprawy doktorskiej, proces „odtworzenia” wiedzy na mocy dokumentacji literaturowej i faktograficznej, należy rozwijać o elementy dyskusji z poglądami tam zawartymi wraz z wnioskowaniem. Cytując poglądy innych autorów pomija się czasami istotne lub dość oczywiste

elementy opisywanego problemu jak np. na str. 7 - .."wymiar rewitalizacji..."
- brak wymienienia takich aspektów wymiaru ekonomicznego rewitalizacji jak oszczędność infrastruktury technicznej i społecznej, czy zachowanie terenów dla rolnictwa itp.

- wymieniając typy obszarów zdegradowanych (str. 11) pominięto tereny po kolejowe, które są analizowane w dalszych częściach pracy,

- wymieniając źródła finansowania rewitalizacji obiektów zabytkowych (str. 206 i dalsze) pominięto takie źródła jak: fundusz amortyzacji, dochody ze sprzedaży obiektów zabytkowych, ulgi przy zakupie nieruchomości zabytkowych

Nie wystarczy tylko cytowanie poszczególnych definicji i porządkowanie pojęć, lecz w szczególności należy prowadzić konstruktywną, ale krytyczną dyskusję z poglądami.

- c) Pomimo dużej dbałości o język pracy Autor nie ustrzegł się jednak pewnych ogólnikowych, nienaukowych lub błędnych sformułowań np. str. 74..."fanaberie urbanistów...", str. 300..."familoki"., str. 320.."Zagłębie Śląskie..." itp.
- d) W pracy występuje wiele powtórzeń tekstu wręcz całych tak samo brzmiących akapitów np. str. 112 - wymiary rewitalizacji, str. 306, 308, 311 - teksty o fabryce Schindlera, galerii MOCAK, muzeum Krakowa, str. 315 - o efektach rewitalizacji Katowic itp.
- e) Inne dane występują na wykresie nr 4 a inne w tekście interpretującym ten wykres.

5. Konkluzje

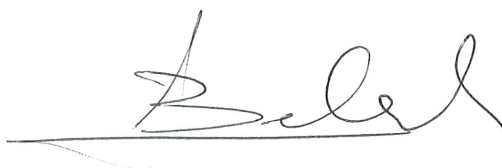
- a) Recenzowana praca doktorska odpowiada kryteriom merytorycznym stawianym pracom doktorskim. Dotyczy to między innymi rangi naukowej problematyki jak również zastosowanych metod analizy złożonych problemów rewitalizacji obszarów zdegradowanych wobec współczesnych wyzwań.
- b) Podniesione w recenzji wątki krytyczne nie obniżają w sposób istotny jej wartości. Wynikają one raczej z indywidualnych zainteresowań recenzenta procesami rewitalizacji zdegradowanych obszarów miast i są wyrazem pewnego niedosytu w prezentowaniu ciekawych rozważań Autora pracy.
- c) Uważam, że w recenzowanej pracy Autor w sposób wyraźny i świadomy:
 - sformułował ważne i aktualne cele badawcze, które nie były dotąd podejmowane przez innych badaczy w odpowiednim zakresie,
 - podjął udaną próbę identyfikacji znaczenia instytucji kultury w procesach rewitalizacji obszarów miejskich,

- przeprowadził stosowne badania empiryczne, które zrealizowały przyjęte cele badawcze,
- prawidłowo wykorzystał wybrane metody badawcze do analizy badanych zjawisk,
- dokonał prawidłowego opracowania wyników badań,
- wyprowadził przekonujące wnioski potwierdzające całkowicie sformułowane wcześniej hipotezy badawcze.

Stwierdzam zatem, że rozprawa doktorska mgr Mirosława Filara pt.: „Ekonomiczno-społeczne znaczenie instytucji kultury w procesach rewitalizacji obszarów miejskich doświadczenia wybranych miast polskich „ spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach zgodnie z ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U.2017 r., poz.1789, z późn. zm.) w związku z ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę- Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r.,poz.1669, z późn.zm.)

Stawiam więc formalny wniosek o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

Kraków, dnia 31.07.2023 r.

